

Alcumena

Pismo Interdyscyplinarne
Interdisciplinary Journal

Nr 1(5)/2021

DOI: 10.34813/psc.1.2021.3

www.alcumena.fundacijapsc.pl

Recenzja

Jason Stanley, JAK DZIAŁA FASZYZM. MY KONTRA ONI. (HOW FASCISM WORKS. THE POLITICS OF US AND THEM), *Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa 2021, ss. 320.*

Wśród wielu publikacji jakie ukazują się na rynku wydawniczym te naukowe i popularnonaukowe zajmują szczególną pozycję w naukach społecznych. Badana bowiem materia tego obszaru podlega nieustannym, dynamicznym zmianom a zebranie ich w zwartą publikację jest sztuką balansowania między tym co aktualne, marginalne i epizodyczne, a tym co jest lub może stać się trendem wartym uwagi. W zalewie nowości nie zawsze łatwo wyłapać te publikacje, których lektura wnosi nowe spojrzenie oraz daje prognostyk na przyszłość. Do takich należy zapewne publikacja Jasona Stanleya pod wymownym tytułem „Jak działa faszyzm. My kontra oni.”.

Autor, jako profesor filozofii na Uniwersytecie Yale oraz popularny publicysta takich gazet jak: New York Times,

Boston Review czy Washington Post, od lat zajmuje się zjawiskami języka, propagandy oraz filozofii polityki. Doświadczenie i wiedzę zdobywał zarówno jako student, a potem pracownik naukowy, czołowych uniwersytetów w Stanach Zjednoczonych, jak i Niemiec. Pracował także jako visiting professor oraz wykładał gościnnie na wielu europejskich uczelniach. Od lat publikuje również na temat polityki i jej języka czerpiąc zarówno z przykładów europejskich, jak i amerykańskich.

Jego omawiana w tej recenzji książka ukazała się w 2018 roku w Stanach Zjednoczonych pt. „How fascism works. The politics of us and them”. Odnosiła się od ówczesnych wydarzeń i zjawisk językowych zarówno na tzw. Starym Kontynencie, jak i w USA. Polski przekład

Antoniego Gustowskiego i Aleksandra Stelmacha, ukazał się w 2021 roku nakładem wydawnictwa Krytyki Politycznej. Sam jednak czas od amerykańskiej premiery do polskiego wydania nieco zmienił perspektywę, a także odbiór tej publikacji.

W obu przypadkach jednak książka ta wzbudziła zainteresowanie nie tylko środowisk naukowych, ale również szerszego grona odbiorców niestroniących od publikacji analizujących rzeczywistość polityczną i zachodzące w świecie przemiany.

Tą liczącą 320 stron książkę można potraktować jako esej naukowy, który w przystępny dla czytelnika sposób opisuje i analizuje zjawisko dochodzenia do władzy partii nazywanych przez autora faszystowskimi. Zdając sobie sprawę, że faszyzm kojarzony jest z wiekiem XX, Stanley wyjaśnia w pierwszym rozdziale, ale także nawiązuje w kolejnych częściach do wskazanej przez siebie definicji, czym jest to zjawisko i dlaczego posługuje się tym określeniem. Poszczególne rozdziały to analiza wybranych elementów faszyzmu jako ideologii, zjawiska politycznego, czy wreszcie sposobu narracji politycznej w dzisiejszym świecie polityki zarówno w USA, jak i w Europie. Podając liczne egzemplifikacje tłumaczy, dlaczego faszyzm miał szansę odrodzić się i nabrać tak znaczącej pozycji w wielu państwach w XXI

wieku. Nie rzadko w gorzkich słowach autor wytyka, zarówno swoim kolegom po fachu, ale przede wszystkim politykom i obywatelom państw demokratycznych, ignorancję względem wartości, jakie niesie demokracja oraz zbyt małą uwagę i troskę dotyczącą kruchości jej konstrukcji, jako systemu politycznego. Powołując się na teksty Platona czy Arystotelesa oraz również współczesnych badaczy nauk społecznych wskazuje, że zagrożenie narracją psującą demokrację byliśmy, jako obywatele, zawsze od początku funkcjonowania tego sposobu rządzenia państwem. Pokazuje także, zawstydzające z punktu widzenia współczesnej humanistyki, fakty i poglądy, które lansowano zarówno w przeszłości, jak i współcześnie, aby dana grupa wyborców przekazała władzę partiom i liderom, którzy dzisiaj posługując się jej zasadami po prostu demokrację psują.

To właśnie wielość przykładów oraz bardzo ostry, ale też precyzyjny język Stanleya oraz z pewnością doskonałą pracą tłumaczy na język polski, są istotnymi atutami tej publikacji.

Mimo obszernego indeksu, przypisów i ciekawego wstępu do polskiego wydania przygotowanego przez Sławomira Sierakowskiego brakuje jednak bibliografii, do której przyzwyczajony jest czytelnik prac naukowych i popularnonaukowych. Szukając tropów lektur Stanleya skazany jest on na wyłuskiwa-

nie poszczególnych tytułów i autorów z tekstu książki. Nie zawsze są one bowiem zawarte w przypisie do danego fragmentu, gdyż, prawdopodobnie ulegając przekonaniu o erudycji czytelnika, autor je po prostu pomija.

Dla polskiego czytelnika książka ta może także wydać się zbyt jednostronna, a sądy autora bardzo kategoryczne. Cóż tu do głosu odchodzi odmienny styl publikacji tego typu w Polsce i w naukowej literaturze anglosaskiej. Warto jednak zaryzykować i zaakceptować sposób narracji proponowany przez autora. Stanley zachowując obiektywizm badawczy i bez pardonu wskazuje na poglądy z jakimi się utożsamia jako naukowiec oraz jako człowiek o szerokiej wiedzy filozoficznej. Takie prezentowanie własnego stanowiska i stosunku do omawianych zjawisk nie było dotychczas zbyt popularne w polskiej literaturze naukowej nie tylko w obszarze nauk społecznych. Podobnie jest z unikaniem przez autora hermetycznego i ekskluzywnego języka, dalekiego

od popularnej w Polsce elitarnej naukowej nowomowy części badaczy. Język oraz styl autora są ogromnymi atutami tej publikacji. Dzięki takiemu podejściu Stanley i jego książka mają szansę stać się tekstem ważnym i ciekawym dla dość sporej grupy czytelników, dla których zbyt wielkim wyzwaniem jest przebrnięcie przez opasłe tomy naukowych dysertacji. Złudzenie lekkości tematu nie ujmuje niczego merytorycznie ważkim tematom, jakim rzetelnie przygląda się w swojej publikacji Stanley. Ich wyeksponowanie oraz logika wywodu, a także wielorakość przykładów uzasadniających stawiane tezy wskazują na dogłębną znajomość opisywanego zagadnienia oraz wyjątkowy dar syntezy autora.

Można zatem z Jasonem Stanleyem polemizować, można się z nim zgodzić lub odrzucić jego punkt widzenia w całości, ale warto go na pewno przeczytać i samodzielnie wyrobić sobie zdanie na ile faszyzm działa we współczesnym świecie polityki.

Keywords: fascism, politics, philosophy.

Iwona Jakimowicz-Pisarska

ORCID: 0000-0001-7487-2096

Akademia Marynarki Wojennej

Wydział Nauk Humanistycznych i Społecznych